

Prof. Jeffrey D. Sachs

Jeffrey D. Sachs Columbia Üniversitesi'nde Sürdürülebilir Kalkınma, Sağlık Politikaları ve Yönetimi Profesörü ve Yeryüzü Enstitüsü Direktörüdür. Ayrıca Birleşmiş Milletlerin Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı'nın da direktörüdür.

Zengin şehirler neden isyan ediyor?

Her toplumun kendi nüfusunun nabzını ölçmesi ve toplumsal mutsuzluk ve güvensizlik kaynaklarını dikkate alması gerekir. Eşitlik ve çevresel sürdürülebilirlik olmadan ekonomik büyüme refah değil kargaşa reçetesidir.

Bu yıl dünyanın en refah şehirlerinden üçü protesto ve çalkantılar ile dağıldı. Paris, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron yakıt vergilerini yükselttikten kısa bir süre sonra, 2018 yılının Kasım ayından itibaren protesto ve isyan dalgaları ile karşılaştı. Hong Kong'un İcra Kurulu Başkanı Carrie Lam'in, Çin anakarasına suçluların iadesine izin veren bir kanun teklifi vermesini takiben Mart ayından bu yana Hong Kong'da isyanlar devam ediyor. Ve Şili'nin Santiago kentinde Başkan Sebastian Piñera metro ücretlerinin artması emrini verdikten sonra bu ay isyanlar patladı. Her protestonun kendine has yerel unsurları var ancak birlikte bakıldığında bunlar adaletsizlik duygusunun yaygın bir düşük toplumsal hareketlilik algısı ile birleştiğinde neler olabileceğine dair daha büyük bir hikâye anlatmaktadır.

Kişi başına GSYİH'nin geleneksel ölçümü ile üç şehir ekonomik başarının kusursuz örnekleridir. Kişi başına gelir Hong Kong'ta 40 bin dolar, Paris'te 60 bin dolardan fazla ve Latin Amerika'nın en varlıklı şehirlerinden biri olan Santiago'da yaklaşık 18 bin dolardır. Dünya Ekonomik Forumu tarafından yayınlanan 2019 Küresel Rekabetçilik Raporu'nda, Hong Kong üçüncü, Fransa 15. ve Latin Amerika'nın büyük farkla en iyisi olarak Şili 33. sıradadır.

Zengin ve rekabet gücü yüksek

Ancak bu ülkeler geleneksel standartlarda oldukça zengin ve rekabet gücü yüksekken, bu ülkelerde yaşayanlar yaşamlarını ilgilendiren önemli konularda memnun değildir. 2019 Dünya Mutluluk Raporu'na göre Hong Kong, Fransa ve Şili vatandaşları yaşamlarının önemli alanlarda tıkandığını düşünmektedir.

Her yıl Gallup kamuoyu araştırması tüm dünyadaki insanlara "Hayatta yapacaklarınız ile ilgili karar verme özgürlüğünüz açısından mutlu musunuz, mutsuz musunuz" diye sorar. Hong Kong kişi başına GSYİH'de dünyada dokuzuncu sıradayken, hayat seçimlerine ilişkin kişisel özgürlük konusunda kamuoyunun algısı bağlamında çok daha aşağılarda, 66. sıradadır. Aynı uyuşmazlık Fransa'da (kişi başına GSYİH'de 25. ancak seçme özgürlüğünde 69.) ve Şili'de de (sırasıyla 48. ve 98.) belirgindir

İşin garip yanı, hem Heritage Vakfı hem de Simon Fraser Üniversitesi Hong Kong'u tüm dünyada en fazla ekonomik özgürlüğe sahip yer olarak sıralamak-

Yakıt teşviklerinin sona erdirilmesi veya maliyetleri karşılamak için metro ücretlerinin artırılması gibi görünüşte makul politikalar bile düşük toplumsal güven, yüksek eşitsizlik ve çok yaygın adaletsizlik hissi koşullarında yapılması halinde büyük toplumsal kargaşaya yol açacak.

tadır ancak Hong Kong'ta yaşayanlar hayatta yapacaklarını seçme özgürlüğü konusunda ümitsizdir. Üç ülkenin hepsinde de zengin aileleri olmayan şehirde yaşayan genç insanlar makul fiyatlı ev ve düzgün bir iş bulma şansları konusunda umutlarını kaybetmektedir. Hong Kong'da ortalama maaşlara göre emlak fiyatları dünyadaki en yüksekler arasındadır. Şili yüksek gelirli ülkeler kulübü olan OECD'de en yüksek gelir eşitsizliğine sahiptir. Fransa'da elit ailelerin çocuklarının hayatta çok büyük avantajları vardır.

Çok yüksek ev fiyatları nedeniyle birçok insan işyerlerinin olduğu merkez bölgelerden uzaklaşmakta ve işe gitmek için özel araçlarına veya toplu taşımaya güvenmektedir. Dolayısıyla Paris ve Santiago'daki protesto patlamalarının gösterdiği üzere halkın çoğu ulaşım fiyatları konusunda özellikle hassas olabilir.

ABD'de halkın devlete güveni çöktü

Hong Kong, Fransa ve Şili toplumsal hareketlilik krizi ve eşitliksizlik şikayetleri ile karşı karşıya kalma konusunda kesinlikle yalnız değildir. ABD'de, daha önce görülmemiş bir eşitsizliğin ve halkın devlete güveninin çöktüğü bir dönemde çok hızlı artan intihar oranları ve toplu cinayetler gibi başka toplumsal sıkıntılar yaşanmaktadır. Siyaset ve ekonomi alanında hiçbir şey yokmuş gibi aynı şekilde devam etmemiz halinde ABD'de daha fazla sosyal patlama görüleceği kesindir.

Bu sonuçtan kaçınacaksak, yakın tarihli bu üç olaydan bazı dersler almamız gerekmektedir. Üç devletin hepsi de protestolara hazırlıksız yakalanmıştır. Kamunun duyarlı olduğu konular ile teması kopan devletler görünüşte makul bir politik hareketin (Hong Kong'un suçluların iadesi hakkında kanun teklifi, Fransa'nın yakıt vergisi artışı ve Şili'de metro ücretlerine zam) bu kadar büyük bir sosyal patlamayı tetikleyeceğini öngöremediler.

Belki de en önemlisi ve en az şaşırtıcı olanı, refaha yönelik geleneksel ekonomik ölçümlerin, halkın gerçek duyarlılıklarını hesaplamak konusunda tamamen yetersiz olmasıdır. Kişi başına GSYİH ekonominin ortalama gelirini ölçer ancak genel yaşam kalitesi üzerinde büyük ağırlığı olan gelir dağılımına; insanların eşitlik veya adaletsizlik algılarına, halkın finansal kırılganlık hissi veya diğer koşullara (örneğin devlete güven) ilişkin hiçbir şey söylemez.

Dünya Ekonomik Forumu'nun Küresel Rekabetçilik Endeksi, Heritage Vakfı'nın Ekonomik Özgürlük Endeksi ve Simon Fraser Üniversitesi'nin Dünyada Ekonomik Özgürlük ölçümü gibi sıralamalar da halkın öznel eşitlik duygusunu, hayatları ile ilgili seçim yapma özgürlüğü, devletin dürüstlüğü ve vatandaşların algılanan güvenilirliği hakkında çok çok az bilgi yakalamaktadır.

Toplumsal kargaşalar artabilir

Bu tür duyarlılıkları öğrenmek için hayatları hakkındaki memnuniyetlerini, kişisel özgürlük hislerini, devlete ve ülkede diğer yaşayanlara güvenlerini ve yaşam kalitesi üzerinde ve dolayısıyla sosyal çalkantılarda büyük etkisi olan diğer boyutlar hakkında halka doğrudan sorular sormak gereklidir. Gallup'un refah hakkında yaptığı yıllık kamuoyu araştırmasında kullandığı ve benim ve iş arkadaşlarımın her yıl Dünya Mutluluk Raporu'nda bildirdiğim yaklaşım budur.

2015'de dünya devletleri tarafından benimsenen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nde (SKH) belirtilen sürdürülebilir kalkınma fikri, GSYİH'de büyüme ve kişi başına gelir gibi geleneksel göstergelerden çıkarak sosyal eşitlik, güven ve çevresel sürdürülebilirlik gibi daha zengin amaçlara yönelmektir. Örneğin SKH'ler sadece gelir eşitsizliğine değil ayrıca daha kapsamlı refah ölçümlerine (SKH 3) özel dikkat gösterir.

Her toplumun kendi nüfusunun nabzını ölçmesini ve toplumsal mutsuzluk ve güvensizlik kaynaklarını dikkate alması gerektirir. Eşitlik ve çevresel sürdürülebilirlik olmadan ekonomik büyüme refah değil kargaşa reçetesidir. Daha fazla kamu hizmeti sağlanmasına, gelirin zenginden çok fakire dağıtılmasına ve çevresel sürdürülebilirlik elde etmek için kamu yatırımlarına ihtiyacımız olacaktır. Yakıt teşviklerinin sona erdirilmesi veya maliyetleri karşılamak için metro ücretlerinin artırılması gibi görünüşte makul politikalar bile düşük toplumsal güven, yüksek eşitsizlik ve çok yaygın adaletsizlik hissi koşullarında yapılması halinde çok büyük toplumsal kargaşaya yol açacaktır.

Telif hakkı: Project Syndicate, 2019. **www.project-syndicate.org**